

Rodinné právo

ABGB (č. 946/1811 JGS – Sb. z. s.)

Pojem manželství

§ 44

Rodinné poměry zakládají se smlouvou manželskou. V manželské smlouvě dvě osoby různého pohlaví projevují podle zákona svoji vůli, že budou žít v nerozlučném společenství, děti ploditi, je vychovávat a poskytovat si vzájemnou pomoc.

....

Překážky manželství:

I. Nedostatek přivolení,

a) pro nemohoucnost k přivolení;

§ 48

Zuřiví, šílení, blbí a nedospělí nemohou učiniti platnou manželskou smlouvu.

....

II. Nedostatek mohoucnosti k účelu

a) mohoucnosti tělesné;

§ 60

Trvalá nemohoucnost konati manželskou povinnost jest překážkou manželství, byla-li tu již v době sjednání manželské smlouvy. Nemohoucnost toliko dočasná, nebo příhodivší se teprve během manželství, třebaž nezhojitelná, svazek manželský zrušiti nemůže.

...

§ 64

Smlouvy manželské mezi křesťany a osobami, které nevyznávají křesťanské náboženství, nemohou být platně uzavřeny.

...

§ 67

Manželství mezi dvěma osobami, které se spolu dopustili cizoložství, je neplatné. cizoložství musí být prokázáno před uzavřením manželství.

...

Účinek platného manželství: práva a povinnosti manželů;

§ 89

Práva a povinnosti manželů vycházejí z účelu jejich spojení, ze zákona a ze sjednaných úmluv. Zde ustanovují se toliko osobní práva manželů; naproti tomu v díle druhém práva věcná vycházející ze satebních smluv.

společné;

§ 90

Obě strany jsou především stejně zavázány k manželské povinnosti, věrnosti a slušnému zacházení.

zvláštní manželovy;

§ 91

Muž je hlava rodiny. V této vlastnosti přísluší mu obzvláště právo vésti domácnost; náleží mu však také závazek, aby poskytoval manželce podle svého jmění slušnou výživu a zastupoval ji ve všech případech.

manželčiny.

§ 92

Manželka obdrží jméno mužovo a požívá práv jeho stavu. Jest povinna následovati muže do jeho bydliště, pomáhati, seč jest, v domácnosti a ve výdělku a, pokud toho vyžaduje domácí pořádek, sama plniti i dáti plniti opatření mužem učiněná.

.....

Zvláštní práva otcova: Otcovská moc

§ 147

Práva, která příslušejí zvláště otci jako hlavě rodiny, jsou mocí otcovskou.

Následky téže:

a) se zřetelem k volbě povolání dětí;

§ 148

Otec může vychovávat své ještě nedospělé dítě ku stavu, jež pro ně uzná za přiměřený; ale po dosažení dospělosti může dítě, předneslo-li otci bez úspěchu svou žádost o jiné povolání, jež se spíše srovná s jeho náklonostmi a jeho schopnostmi, vznést svou žádost na řádný soud, kterýž o tom z úřední moci rozhodne, přihlížeje ke stavu, jmění a námitkám otcovým.

§ 149

b) jmění

Vše, čeho děti jakkoli zákonným způsobem nabudou, jest jejich vlastnictvím; pokud jsou však pod mocí otcovskou, přísluší otci správa. Jen kdyby otec ke správě byl neschopen, anebo z téže byl vyloučen těmi, kdož jeho dětem dali jmění, jmenuje soud jiného správce.

§ 150

Z příjmů ze jmění, pokud postačují, bud'ěž zapravovány náklady na výchovu. Objeví-li se při tom přebytek, musí býti uložen a ročně vyúčtován. Jen kdyby tento přebytek byl nepatrný, může býti otec osvobozen od vyúčtování a přebytek může mu býti přenechán, aby jím volně nakládal. Bude-li otci povoleno požívání tím, jemuž dítě vděčí za jmění, ručí přece příjmy v každém případě za výživu stavu dítěte přiměřenou a nemohou býti na újmu téhož otcovými věřiteli zabaveny.

§ 151

Tím, čeho svou pílí nabude dítě, třeba nezletilé, ale jež není u rodičů v zaopatření, jakož i věcmi, které byly odevzdány dítěti po dosažení dospělosti k potřebě, může volně nakládati.

§ 152

c) povinnosti dětí

Děti v otcovské moci nemohou se platně zavazovati bez otcova přivolení, daného výslovně neb aspoň mlčky. Dítě, jež není u rodičů v zaopatření, může se však k službám samostatně smlouvou zavazovati. Na takové závazky jakož i na závazky nezletilců vůbec jest použití toho, co je v nejbližší hlavě (§§ 246-248) ustanoveno o závazných jednáních osob, které jsou pod poručenstvím. Otec je také povinen své nezletilé dítě zastupovati.

§ 153

Předpisy, kterých je nutno dbáti pro platné manželství nezletilé osoby, obsaženy jsou v předcházející hlavě (§ 49 a násl.).

§ 154

Náklad vynaložený na výchovu dětí nedává rodičům žádného nároku na jmění, jehož děti později nabudou. Upadnou-li však rodiče v nouzi, jsou jejich děti povinny slušně je opatřovati.

....

4. Společenství statků.

§ 1233

Manželský svazek sám nezakládá ještě společenství statků mezi manžely. K tomu je potřebí zvláštní smlouvy, jejíž rozsah a právní forma posuzuje se podle §§ 1177 a 1178 předchozí hlavy.

§ 1234

Společenství statků mezi manžely rozumí se zpravidla jen na případ smrti. Manželovi dává právo k polovici toho, co tu po smrti druhého manžela ještě jest ze statků, daných obapolně do společenství.

....

5. Správa a požívání původního nebo nabytého jmění.

§ 1237

Nečinili-li manželé zvláštní úmluvy o upotřebení svého jmění; podrží každý manžel své dřívější vlastnické právo a druhý nemá nároku na to, co každá strana během manželství získá a jakýmkoli způsobem dostane. V pochybnosti platí domněnka, že nabytí se stalo mužem.

§ 1238

Pokud manželka neodporovala, platí právní domněnka, že svěřila mužovi jako svému zákonnému zástupci správu svého volného jmění.

Vzájemné závěti;

§ 1248

Manželům je dovoleno v jedné a téže závěti ustanoviti za dědice sebe obapolně, nebo také jiné osoby. I taková závěť je odvolatelná; z odvolání jedné strany nelze však usuzovati na odvolání druhé strany (§ 583).

tzv. manželská novela z r. 1919 **320/1919 Sb.**

Zákon ze dne 22. května 1919, kterým se mění ustanovení občanského práva o obřadnostech smlouvy manželské, o rozluce a o překážkách manželství.

Podle usnesení Národního shromáždění se nařizuje:

§ 1.

K platnosti manželství se vyhledávají vyhlášky a slavnostně učiněné přivolení k manželství, a to buď občanské, buď církevní.

§ 2.

Vyhlášky, jež jsou oznámením budoucího manželství, obsahují jméno a příjmení obou snoubenců, jejich rodiště, stav a bydliště, jakož i připomenutí, aby každý, kdo by věděl o nějaké překážce manželství, ji oznámil.

§ 3.

Vyhlášky občanské činí politický úřad okresní a ve městech s vlastním statutem úřad obecní, pověřený politickou správou, na Slovensku matrikář.

Místně příslušný jest úřad, v jehož obvodu mají snoubenci řádné bydliště.

Má-li každý z nich řádné bydliště v obvodu jiného úřadu, vykonají vyhlášky úřady oba.

Vyhlášky je vyvěsiti veřejně na úřední desce oznamovací a k dožadání také na úřední desce v obci, ve které mají snoubenci řádné bydliště.

Konají-li se u politického úřadu okresního pravidelné dny úřední, budiž manželství vyhlášeno také ústně o jednom úředním dnu nebo o více takových dnech.

Přivolení k manželství lze prohlásiti teprve, když vyhlášky visely na úředních deskách příslušných úřadů politických i obecních aspoň deset dní.

§ 4.

Nebydlí-li některý ze snoubenců ve svém bydlišti ještě šest neděl, jest buď s vyhláškami sečkat, až šest neděl se dovrší, nebo musí manželství býti vyhlášeno také v obci, kde onen snoubenec nejposléze bydlil déle šesti neděl.

§ 5.

K platnosti vyhlášek a na ní závislé platnosti manželství stačí, když vyhlášky visely na úředních deskách úřadů uvedených v § 3, a to aspoň pět dní.

§ 6.

Nevejdou-li snoubenci v manželství do šesti měsíců od posledního dne vyhlášky, nutno vyhlášku opakovati.

§ 7.

Snoubenci mohou žádati za zkrácení lhůty vyhlášek, nebo za jejich úplné prominutí. Zkrátiti lze lhůtu z důležitých důvodů. Vyhlášky lze prominouti, jen když věc je naléhavá anebo jde-li o osoby, o kterých se vůbec za to má, že jsou již manželé. V obou těchto případech musí však strany potvrditi, že jim není povědoma žádná překážka zamýšleného manželství. Nedostatek tohoto potvrzení není na překážku účinnosti prominutí.

Zkrátiti lhůtu vyhlášek náleží na politický úřad okresní (obecní), vyhlášky prominouti na politický úřad druhé stolice, a je-li tu blízké nebezpečení smrti, na politický úřad okresní (obecní). Na Slovensku přísluší tato práva županovi.

Vyhlášek není třeba, když byla prominuta překážka po uzavření manželství, ale přivolení k manželství je přihlásiti znovu. Bude-li šetřeno tohoto předpisu, jest k manželství hledět tak, jako by bylo platně uzavřeno hned od původu.

§ 8.

Privolení k manželství se prohlašuje před přednostou politického úřadu okresního (obecního) nebo jeho zástupcem (na Slovensku před matrikářem), u přítomnosti dvou svědků a přísězného zapisovatele. Příslušný jest úřad, který vyhlásil manželství. Před úřadem místně nepřislušným lze privolení prohlásiti jen ke zmocnění úřadu místně příslušného.

§ 9.

Privolení k manželství může se státi zástupcem. Potřebí je dovolení politického úřadu II. stolice (župana). Osoba, s kterou má býti manželství uzavřeno, musí býti v plné moci přesně označena. Není-li plná moc takto vypravena, je manželství neplatné. Odvolal-li zmocnitel plnou moc dříve, než manželství bylo uzavřeno, je manželství neplatné, ale zmocnitel je povinen nahraditi všechnu škodu, kterou způsobil odvoláním.

§ 10.

O uzavření manželství je zříditi zápis, jež podepíší mimo manžely oba svědkové a obě úřední osoby. Na zřízení zápisu a na jeho úpravě není závislá platnost manželství.

§ 11.

Politické úřady okresní (obecní, matrikáři) vedou o vyhláškách a o sňatcích knihu vyhlášek a knihu sňatků a vydávají z nich na požádání úřední vysvědčení.

§ 12.

Stranám občansky již oddaným je dáno na vůli, chtějí-li se podrobiti také obřadům církevním. Přejí-li si snoubenci pouze sňatek církevní, konají se vyhlášky a oddavky u příslušného duchovního správce. Při smíšeném náboženství snoubenců vyhlášky se konají u obou duchovních správcův, oddavky u jednoho z nich neb u obou podle vůle snoubenců.

Vyhlášky církevní se konají před věřícími při bohoslužbě o třech dnech zasvěcených. K platnosti manželství je třeba aspoň jedné vyhlášky.

I při církevních vyhláškách a oddavkách platí §§ 2, 6, 7, 9 tohoto zákona a, pokud není jinak v § 12 stanoveno, platí obdobně předpisy §§ 3 (odst. 1. a 2.), 4, 8, 10 a 11.

§ 13.

O rozluku každého manželství žalovati lze:

- a) dopustil-li se druhý manžel cizoložství;
- b) byl-li pravoplatně odsouzen do žaláře nejméně na tři léta, nebo na dobu kratší, avšak méně na tři léta, nebo na dobu kratší, avšak pro trestný čin vyšlý z pohnutek, nebo spáchaný za okolností svědčících o zvrhlé povaze;
- c) opustil-li svého manžela zlomyslně a nevrátí-li se na soudní vyzvání do šesti měsíců. Není-li pobyt jeho znám, budiž soudní vyzvání učiněno veřejně;
- d) ukládal-li druhý manžel o manželův život nebo zdraví;
- e) nakládal-li jím vícekrát zle, ubližoval-li mu těžce, neb opětovně ho na cti urážel;
- f) vede-li zhýralý život;
- g) pro trvale nebo periodicky probíhající chorobu duševní, která trvá tři léta; pro těžkou duševní degeneraci vrozenou nebo získanou, čítaje v ní těžkou hysterii, pijáctví nebo navyklé nadužívání nervových jedů, jež trvá dvě léta; pro padoucí nemoc, trvající aspoň rok s nejméně šesti záchvaty v roce nebo s přidruženou duševní poruchou;

h) nastal-li tak hluboký rozvrat manželský, že na manželích nelze spravedlivě požadovati, aby setrvali v manželském společenství. Rozluku nelze vysloviti k žalobě manžela, který rozvratem je převážně vinen;

i) pro nepřekonatelný odpor. Žalobě lze vyhověti jen tehdy, připojí-li se k žádosti za rozluku třebas i dodatečně také druhý manžel. V tomto případě netřeba však rozluky ihned povolovati, nýbrž lze napřed uznati na rozvod od stolu a lože a to třebas i vícekrát.

Ve sporech o rozluku budiž postupováno podle předpisů platných o tom, jak vyšetřovati a posuzovati neplatnost manželství.

§ 14.

a) Právo žalobní se promlčuje v případech § 13 a) d) do jednoho roku ode dne, kdy manžel se dověděl o cizoložném neb úkladném činu manžela druhého; v případě § 13 b) do jednoho roku ode dne, kdy se dověděl o jeho odsouzení;

b) právo žalobní se promlčuje v případech § 13 a) d), uplynulo-li ode dne spáchaného činu pět let ;

c) právo žalobní pomíjí odpuštěním. Provinil-li se však vinný manžel poznovu, nebo dověděl-li se manžel, který odpustil, o jiné skutečnosti před odpuštěním nastalé a k návrhu na rozluku opravňující, může se k odůvodnění rozluky dovolávati i skutečností odpuštěných.

V případech § 13 e) stačí jediné nové jednání;

d) lhůty v odst. a) b) uvedené se přerušují žádostí nebo žalobou o rozvod, bude-li v řízení náležitě postupováno. Bude-li žádost nebo žaloba pravoplatně zamítnuta, sluší k věci hleděti tak, jako by lhůty přerušeny nebyly.

§ 15.

Bylo-li manželství soudně rozvedeno, může každý manžel, nechce-li žalovati o rozluku z jiného důvodu v § 13 uvedeného, žádati za rozluku pro nepřekonatelný odpor. Žádost tuto lze podati teprve, když uplynul od provedeného rozvodu soudního alespoň rok a manželé neobnovili manželského společenství; jde-li o manželství před vydáním tohoto zákona rozvedené, lze podati žádost za rozluku, když uplynulo od provedeného soudního rozvodu šest měsíců, a manželé neobnovili manželského společenství.

§ 16.

a) Soud vyšetří věc pochopuje dle zásad řízení nesporného. Na soudu je také, aby dal manželům poučení o všech důsledcích rozluky. Souhlasí-li oba manželé s rozlukou a soud nabude konaným šetřením přesvědčení, že je tu vskutku nepřekonatelný odpor, vysloví rozluku usnesením.

Jde-li o manželství před působností tohoto zákona rozvedené, stačí, když soud nabude přesvědčení, že nejde o čin nerozvážný. Uplynula-li od provedeného soudního rozvodu 3 léta, netřeba k rozluce souhlasu druhého manžela a není třeba ani nepřekonatelný odpor ani rozvážnost počínu zjišťovati.

b) Souhlas se žádostí za rozluku dlužno předpokládati, když manžel, proti němuž žádost za rozluku směřuje, na soud se nedostaví; na tento následek budiž upozorněno v obsílce, kterou je doručiti tomuto manželu do vlastních rukou zároveň se stejnopisem žádosti. Právo soudu použití donucovacích prostředků dle § 87 zák. o org. s. tím dotčeno není.

c) Nejde-li o manželství před působností tohoto zákona rozvedené a nesouhlasí-li druhý manžel s rozlukou, nebo tvrdí-li jiné důvody, než-li nepřekonatelný odpor, soud odkáže žadatele na pořad práva.

§ 17.

Byl-li soudem pravoplatně vysloven rozvod podle §§ 107 - 109 obč. zák. a to z některého důvodu uvedeného v § 13 tohoto zákona, může každý manžel nehledě k předpisu § 15 žádati za rozluku manželství na podkladě provedeného už sporu o rozvod. Dojde-li soud na základě konaných šetření, při nichž se mu je řídití zásadami řízení nesporného, k přesvědčení, že by skutečnosti ve sporu o rozvod na jevo vyšlé byly už tehdy odůvodnily výrok o rozluce, kdyby oň bylo bývalo žalováno, vysloví rozluku manželství usnesením, do něhož převezme výrok o vině z rozsudku, vydaného ve sporu o rozvod téhož manželství. Rozluky nelze tu vysloviti, jestliže stav uvedený v § 13 g) pominul.

§ 18.

Ve sporech o rozluce manželství pro nepřekonatelný odpor odpadá předchozí rozvod podle § 13, odst. i) tohoto zákona, jsou-li už manželé soudně rozvedeni a uplynul-li od té doby jeden rok, aniž obnovili manželské společenství; uplynula-li tři léta od provedení soudního rozvodu, je pokládati tvrzený nepřekonatelný odpor za prokázaný, pokud výsledky ústního jednání tomu neodporují.

§ 19.

Ujednání stran a rozhodnutí soudní podle §§ 106 a 108 obč. zák. zůstávají i po vyslovené rozluce manželství v platnosti, pokud se strany nedohodnou jinak. Z důležitých důvodů může kterýkoli z rozloučených manželů žádati za nové spořádání majetkových poměrů pořadem práva.

§ 20.

1. Příslušným rozhodnouti o žádostech za rozluce ve smyslu §§ 15 a 17 jest sborový soud první stolice.

2. Předcházel-li tuto žádost o rozvod, je místně příslušným sborový soud, jenž rozhodoval v první stolici ve sporu o rozvod.

3. V ostatních případech je místně příslušný onen sborový soud, v jehož obvodu má svůj obvyklý pobyt manžel, proti kterému směřuje žádost o rozluce. Nemá-li tento manžel svůj obvyklý pobyt v Protektorátu Čechy a Morava, je příslušný onen sborový soud, v jehož obvodu má svůj obvyklý pobyt žadatel.

4. Nelze-li určití místní příslušnost podle předchozích ustanovení, je příslušný krajský soud civilní v Praze.

§ 21.

V řízení o žádostech za rozluce ve smyslu §§ 15 a 17 může soud, shledá-li toho závažnou potřebu, naříditi i ústní jednání, jež je neveřejné; toto ústní jednání může se konati, uzná-li to soud za nezbytně nutné, před celým senátem. Jinak platí ustanovení § 38 z. o. org. s. Není-li některý z manželů svéprávný, budiž k jednání pozván i jeho zákonný zástupce.

§ 22.

Manželé, jejichž manželství bylo rozloučeno výrokem soudním, mohou uzavřít nový sňatek teprve, když rozhodnutí o rozluce nabylo právní moci.

§ 23.

Žalovati lze o rozluce podle § 13 tohoto zákona, i když důvod, který je podle tohoto zákona důvodem rozluce, vyskytl se za platnosti dřívějšího práva.

§ 24.

Ustanovení tohoto zákona platí i tehdy, byl-li soudní rozvod, jenž předcházel žádost za rozluce, vysloven pravoplatně před 28. říjnem 1918 mimo území tohoto státu v královstvích a zemích zastoupených v bývalé říšské radě rakouské. V těchto případech rozhodnou o žádosti za rozluce soudové jmenované v § 20, odst. 3.

§ 25.

1. Ustanovení §§ 63, 64, 66, 67, 94, 111, 115, 116, 119, 125, 133, 134, 135, 136 obč. zák. a dv. dekr. ze dne 26. srpna 1814, č. 1099 Sb. z. s., a ze dne 17. července 1835, čl. 61 Sb. z. s., jakož i § 25, XXXI. zák. čl. uher. z r. 1894, se zrušují.

2. Dědická nezpůsobilost ustanovená jako následek cizoložství v § 543 obč. z. pomíjí, jestliže ti, kdo soudně se doznali k cizoložství, nebo z něho byli usvědčeni, stanou se manžely.

3. Švagrovství je překážkou manželství potud, že jeden manžel nemůže uzavřít manželství s příbuzným druhého manžela v pokolení přímém a s plnorodým nebo polorodým jeho sourozencům.

§ 26.

Jde-li o překážku prominutelnou, může ji k žádosti stran prominouti z důležitých důvodů politický úřad druhé stolice (župan).

§ 27.

Smírní pokusy, předepsané při rozvodu (§§ 104, 107 obč. z.), konají se výhradně na soudě a sluší se tu řídití předpisy zákona ze dne 31. prosince 1868, z. ř. č. 3 z r. 1869.

§ 28.

Z úřední účinnosti je vyšetřiti neplatnost manželství, jsou-li mu v cestě překážky §§ 56, 62, 65, 68 obč. zák. a § 8 (§ 12 odst. 3.) tohoto zákona.

Ve všech ostatních případech sluší vyčkati žádosti těch, kteří byli ve svých právech zkráceni uzavřením neplatného manželství.

§ 29.

Ve věcech manželských lze si stěžovati do rozhodnutí politického úřadu okresního (obecního) k politickému úřadu druhé stolice. Do rozhodnutí politického úřadu druhé stolice jde stížnost k ministerstvu vnitra. Na Slovensku lze si stěžovati do rozhodnutí matrikářova k županovi, do rozhodnutí županova k ministerstvu vnitra. Stížnosti nejsou vázány na žádnou lhůtu a k 3. stolici lze se odvolati i ze shodných rozhodnutí obou stolic nižších.

§ 30.

Ustanovení §§ 1 až 12, § 25, odst. 1., týkající se zrušení § 25 zák. čl. XXXI/1894, § 26, jakož i § 29 tohoto zákona vztahují se také na Slovensko a Podkarpatskou Rus.

§ 31.

Předpisy §§ 1 - 12 tohoto zákona nabývají platnosti měsíc po vyhlášení; ostatní předpisy jeho dnem vyhlášení.

Všechny dosavadní předpisy o věcech upravených tímto zákonem se zrušují.

§ 32.

Provedením zákona pověřují se členové vlády pro správu spravedlnosti a vnitra.
T. G. Masaryk v. r.

Švehla v. r.,

v zastoupení min. předsedy a jako ministr vnitra.

Dr. Soukup v. r.